

Ηθική της Εξουσίας: Από το Μ. Φώτιο στο Ν. Μακιαβέλι - Εισαγωγικά

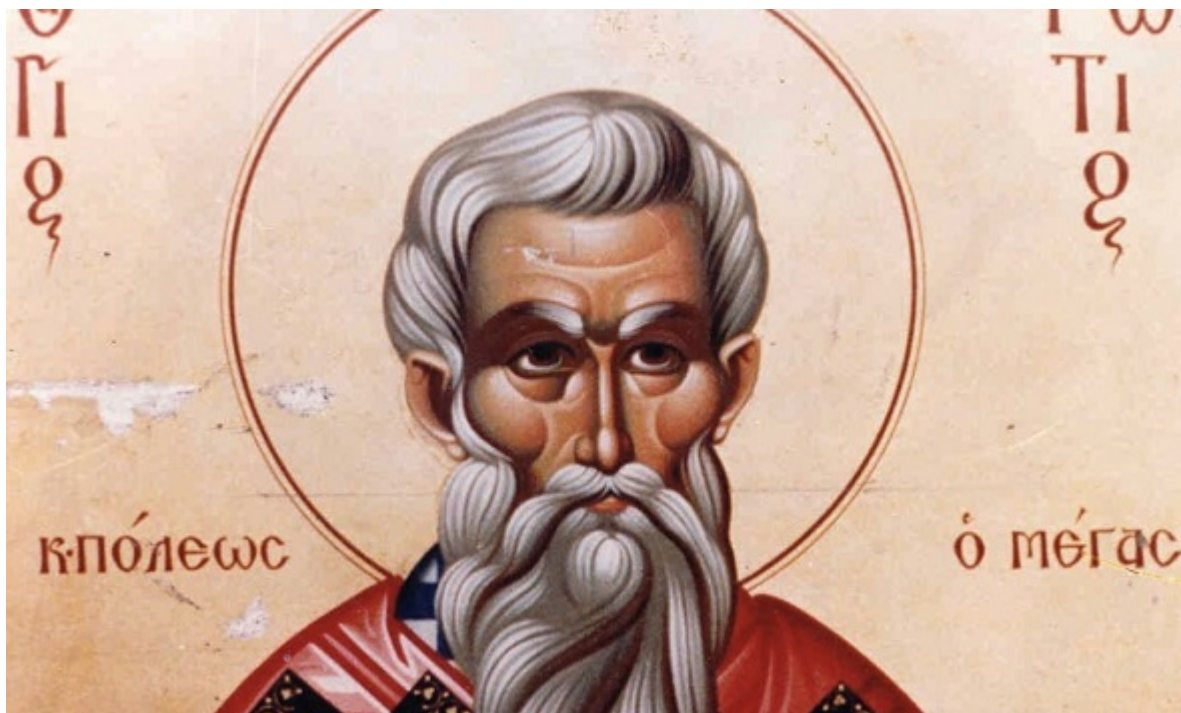
[Ορθοδοξία](#) / [Ηθική](#)

[Αγάπη Παπαδοπούλου, ΜTh](#)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το θέμα αυτό σήμερα έχει ξεχωριστό ενδιαφέρον καθώς το κύμα της αμφισβήτησης της εξουσίας, της πικρής δυσπιστίας του απλού ανθρώπου γιγαντώνεται. Οι άνθρωποι όλο και λιγότερο πιστεύουν στα λόγια και στις διακηρύξεις των πολιτικών κι έμαθαν πια να μαντεύουν πίσω από αυτά την αλήθεια. Το θέμα σχέσεων πολιτικής-ηθικής έφτασε στην εποχή μας σε κρίσιμο αδιέξοδο. Όταν ένα κράτος αποτυγχάνει στον ηθικό τομέα, δεν είναι δυνατό να λειτουργήσει ομαλά, αφού μειώνεται το κύρος της εξουσίας του πάνω στο άτομο.

Η αμφισβήτηση οδηγεί στην αδιαφορία του πολίτη για την πολιτική και εξαπλώνεται στις γενιές των νέων που περιμένουν την ώρα για να επαναστατήσουν. Καθημερινά οι νέοι οργίζονται από την κακή άσκηση της εξουσίας με την εκμετάλλευση του ανθρώπου και κυρίως των ασθενέστερων τάξεων. Σε όλες τις κοινωνίες υπάρχει τεράστιο χάσμα στην πολιτική ζωή και στην ηθική διαπαιδαγώγηση των πολιτών. Τρία πράγματα πρέπει να θυμάται κανείς όταν βρίσκεται στην εξουσία: ότι κυβερνάει ανθρώπους, ότι πρέπει να διαχειρίζεται την εξουσία σύμφωνα με το νόμο και ότι δεν θα κυβερνάει αιώνια[1]. Η επιθυμία για την κατάκτηση της εξουσίας είναι μεγαλύτερη από κάθε άλλη. [2]

Δεν μπορεί να σταθεί η εξουσία, όταν στηρίζεται στην αδικία, στην επιορκία και στην προδοσία.[3] Η συνήθεια της κυριαρχίας και η εξουσία κάνουν ακόμα και τους πιο έξυπνους κι ενάρετους ανθρώπους, πηγή παραλογισμών τόσο διανοητικών όσο και ηθικών[4].

Η υπερβολική εξουσία ενέχει κινδύνους και αρνητικά αποτελέσματα, επιφέροντας διαταραχή τόσο των γνωσιακών όσο και των συναισθηματικών λειτουργιών. Οδηγεί σε χονδροειδώς λανθασμένες κρίσεις κι αποφάσεις, άγνοια κινδύνου, εγωκεντρικότητα και έλλειψη οίκτου για τους άλλους. Κυριαρχία και υποταγή είναι δύο απαραίτητα συστατικά στην άσκηση της εξουσίας[5].

Η εξουσία μπορεί τελικά να εμφανιστεί σε όλες τις ανθρώπινες σχέσεις και πρέπει να εξετάσουμε τους τρόπους άσκησης και τις επιπτώσεις που αυτή έχει. Η εξουσία είναι αναγκαία για τη λειτουργία της κοινωνίας. Η εξουσία δεν επιβάλλεται, αλλά ασκείται. Δεν είναι μόνο αρνητική δύναμη. Καμία εξουσία δεν

μπορεί να λειτουργήσει μόνο απαγορευτικά και καταπιεστικά. Αν η εξουσία ήταν μόνο αρνητική δύναμη, τότε δεν θα μπορούσαμε να καταλάβουμε γιατί γίνεται αποδεκτή. Δεν υπάρχει εξουσία που να ασκείται χωρίς μια σειρά από βλέψεις και στόχους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α 1. Ο Ιερός Φώτιος και το έργο του <<Ηγεμών>>

Ο Μέγας Φώτιος διετέλεσε Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως από το 858 έως το 867 κι από το 877 έως το 886. Θεωρείται ως μία από τις σημαντικότερες μορφές της εν γένει ιστορίας του Βυζαντίου καθώς και του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Ήταν ένας από τους σημαντικότερους λογίους του μεσαιωνικού ελληνισμού. Ο πατέρας του Σέργιος εξορίστηκε κατά τη 2^η περίοδο της Εικονομαχίας ως εικονολάτρης και πέθανε στην εξορία. Σε νεαρή ηλικία είχε αρχίσει να διδάσκει γραμματική, ρητορική και φιλοσοφία σ' ένα κύκλο μαθητών. Ανακηρύχτηκε άγιος της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας.

Καθοριστικής σημασίας για τις εκκλησιαστικές και πολιτικές εξελίξεις της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας ήταν η έρις του προς τον Ιγνάτιο για τον πατριαρχικό θρόνο της Κωνσταντινούπολης και η διαμάχη του με την Εκκλησία της Ρώμης. Ο άρχοντας των Βουλγάρων Μιχαήλ χλεύαζε τον Ιγνάτιο, το Φώτιο και την Εκκλησία. Υπήρχε διαμάχη μεταξύ Ανατολικής και Δυτικής Εκκλησίας. Με ενέργειες της Κωνσταντινούπολης, οι Βούλγαροι είχαν εκχριστιανιστεί.[6]

Ο Ιερός Φώτιος στο έργο του Ηγεμών δίνει οδηγίες στον άρχοντα των Βουλγάρων Μιχαήλ και αποδεικνύει την πνευματική σχέση που πρέπει να έχουν οι πολιτικοί άρχοντες με την Εκκλησία. Δεν υπάρχει ανώτερη εξουσία από την εξουσία που έχει η ιεροσύνη, δηλ. ο Χριστός.

Οποιαδήποτε εξουσία για να είναι για τον χριστιανό επιθυμητή, νόμιμη πρέπει και να τέλει υπό την έγκριση και την ευλογία της Εκκλησίας.

Ο σοφός ιεράρχης Μ. Φώτιος έστειλε μια επιστολή το Μάιο του 861 στον άρχοντα της Βουλγαρίας Μιχαήλ για να τον νουθετήσει. Μας βεβαιώνει ότι η εξουσία μπορεί να είναι υπό του Θεού τεταγμένη κατά τον Παύλειο λόγο, αλλά όταν λειτουργεί ως διακονία προς τον άνθρωπο και όχι ως μέγγενη και κατεξουσιασμός των υπηκόων. Το έργο του Φωτίου αρδεύεται από την ανεξάντλητη πολιτική προίκα των αρχαίων Ελλήνων φιλοσόφων, φιλτραρισμένη βέβαια από τους ποταμούς της σοφίας της πνευματικότητας της Βυζαντινής Αναγέννησης του 9^{ου} αι., στην οποία δεσπόζει το δικό του επιβλητικό ηθικό και πνευματικό ανάστημα. Η επιστολή του Πατριάρχη Φωτίου (820-891) είναι γνωστή ήδη από το 1864,όταν ο Ιωάννης Βαλέτας την εξέδωσε στο Λονδίνο. Όλα τα

ζητήματα της εποχής, πολιτικά, κοινωνικά, ηθικά τον απασχολούν.

Επίσης κάνει λόγο για το θέμα της συναίνεσης των πολιτών και τη συμβολή τους στην εύρυθμη, διαφανή και ηθική λειτουργία της Πολιτείας, όπως και στο θέμα των σχέσεων μεταξύ των αρχόντων και των πολιτών. Δίνει συστάσεις προς τους άρχοντες για σύνεση και σωφροσύνη που πρέπει να επιδεικνύουν προς όλους τους υπηκόους τους. Θεωρεί ότι στον εκμαυλισμό των αρχόντων και του λαού, συμβάλλει τα μέγιστα ο εκμαυλισμός και η διάβρωση του περιβάλλοντος του ηγεμόνος. Ο Φώτιος γνωρίζοντας σε βάθος την οντολογία του ανθρωπίνου προσώπου, θεωρεί ότι «όταν τις άρχει εαυτού, τότε νομιζέτω και των υπηκόων άρχειν αληθώς».

Αλλού συμβουλεύει τον Βούλγαρο Βόρη, (και κατ' επέκταση όλους τους ηγεμόνες που διαρκώς βρίσκονται μπροστά στο δαιμονικό πειρασμό κατάχρησης της εξουσίας) να άρχει όχι με τρόπο τυραννικό αλλά με την έγνοια των αρχομένων. Ήξερε πολύ καλά την ανάγκη συναίνεσης.[7] Ο Βόρης ήταν ηγεμόνας των Βουλγάρων. Ο βυζαντινός στρατός τον υποχρέωσε το 864 να βαπτιστεί από τον Μιχαήλ Γ' καθώς και να δεχτεί το χριστιανισμό ως θρησκεία του έθνους του.[8]

Ενώ δηλαδή κάποιοι ηγεμόνες νίκησαν τους εχθρούς, καταστράφηκαν όμως από τους δικούς τους. Σήμερα πολλοί ηγεμόνες παίρνουν αποφάσεις χωρίς τη γνώμη των υπηκόων τους, ενώ τάζουν και βεβαιώνουν ότι ο ζήλος οίκου των υπηκόων τους «κατέφαγε», δηλ. αναλώνονται στη διακονία των πολιτών. Ο Φώτιος εστιάζει στην ανάγκη της φρόνησης στο διοικείν, γιατί γνωρίζει ότι τούτη η αρετή, είναι η βασικότερη και βασιλικότερη των αρετών, γι' αυτό πρέπει να είναι διαρκής μέριμνα του ηγεμόνος. Χωρίς αυτή χάνει το μέτρο, στερείται την ισορροπία, εκτρέπεται εύκολα στην αδικία, διολισθαίνει στον εγωκεντρισμό, αποτυγχάνει οικτρά στην ενάσκηση του έργου του. [9]

Στο έργο του Μ. Φωτίου, βαθιά νοήματα της ηθικής, της φιλοσοφίας και της πολιτικής βρίσκουν την εντελή και ακριβή διατύπωσή τους. Μέσα εκεί, οι πάσης μορφής ηγεμόνες και ηγεμονίσκοι, σατράπες και σατραπίσκοι, άρχοντες και διοικούντες, ιθύνοντες και τιμαριούχοι, καλό θα ήταν να κατέφευγαν στα ανεξάντλητα κοιτάσματά του, αφού ο λόγος του έχει μια διαρκή και αγέραστη σοφία και επικαιρότητα.[10] Συναίρει σε μια θαυμαστή σύζευξη, την αρχαιοελληνική σχετική παράδοση των μεγάλων στοχαστών ιδιαίτερα του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη και τη χριστιανική όραση, όπως τη βιώνει ο βυζαντινός κλασικισμός, που τον ενσαρκώνει εδώ η μορφή του Ιερού Φωτίου.

[Συνεχίζεται]

